DEZVOLTAREA CÂMPULUI LEXICO-SEMANTIC CU NUCLEUL „SÂNGE” (FR. *SANG*/ SP. *SANGRE*) ÎN LIMBILE FRANCEZĂ ŞI SPANIOLĂ

ANTONIA CIOLAC

Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, Bucureşti
antonia_ferihan@yahoo.com

Cuvinte-cheie: *câmp lexico-semantic*, *nucleu semantic şi lexical*, *dezvoltare frazeologică*, *analiză semică*, *opoziţie semică.*

Mots-clés: *champ lexical sémantique*, *noyau sémantique et lexical*, *développement phraséologique*, *analyse sémique*, *opposition sémique.*

1. FRAZEOLOGIA DIN PERSPECTIVA SEMANTICII STRUCTURALE

Conform principiilor semanticii structurale, denumirile părţilor corpului omenesc aparţin unui câmp polisemantic format din *arhetipuri semantice* (Picoche 1997: 85). Frazeologia formată pe baza denumirilor părţilor corpului omenesc construieşte serii de unităţi frazeologice în jurul nucleelor semantice care corespund părţilor corpului omenesc. Ansamblul seriilor frazeologice astfel construite conţine şiruri, paralele sau/şi parţial convergente, de *sinonime extinse*. Ansamblul tuturor sinonimelor extinse care sunt alcătuite pe baza acestor nuclee semantice formează un *câmp generic şi asociativ* (= câmp de sinonime şi de analogii: Picoche 1997: 91–113, mai ales 111). Sinonimele extinse pot fi grupate în funcţie de hiponime şi de hiperonime, deci de genuri şi de specii proxime, care sunt fie specii inferioare (= exclusive – hiponimele), fie specii superioare sau genuri (= inclusive – hiperonimele). Hiperonimele corespund sememelor şi arhisememelor. Subcâmpurile lexicale şi semantice pot fi incluse, astfel, în mod reciproc, unele în altele: un subcâmp lexico-semantic poate fi considerat inclusiv din punct de vedere semantic şi exclusiv din punct de vedere lexical. Descrierile unui (sub)câmp lexico-semantic generic şi asociativ format pe baza denumirilor părţilor corpului omenesc prin cuvinte, sintagme, perifraze sau chiar frazeme sintetice reprezintă sememe şi arhisememe ale claselor lexico-frazeologice descrise aici. Câmpul semantic onomasiologic al frazemelor formate pe baza substantivului „sânge” în limbile franceză şi spaniolă, exprimat în franceză prin substantivul masculin *sang*, iar în spaniolă prin substantivul feminin *sangre*, poate fi tratat cu ajutorul analizei semice a structurilor lexico-semantice corespunzătoare frazemelor în cele două limbi (Pottier 1967: 59–71). Conform analizei semice, câmpul studiat poate fi împărţit în

SCL, LXX, 2019, nr. 2, Bucureşti, p. 180–190

BDD-A30850 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:15 UTC)

mai multe subcâmpuri semantice onomasiologice, ale căror arii semantice şi arhisememe corespunzătoare ariilor reprezintă stările psihologice ale omului (cf. Pottier 1967 şi Măgureanu 1984 pentru analize de semantică structurală).

Trebuie făcută distincţia între nucleele semantice şi cele gramaticale în cadrul fiecărui frazem[1]. Deoarece baza noastră de date conţine numai frazeme verbale (= al căror centru este în mod obligatoriu un verb), ştim precis că nucleele gramaticale sunt numai verbele frazemelor. Nucleele semantice, în schimb, pot fi atât verbele, în unele tipuri de frazeme, cât şi, în alte situaţii (care le exclud pe primele, în corpusul nostru, alcătuit dintr-o serie de subcâmpuri onomasiologice, care au în jur de 1000 de unităţi frazeologice, ale căror nuclee semantice sunt denumirile părţilor corpului omenesc în toate limbile romanice standardizate), o serie de substantive comune care reprezintă denumiri ale părţilor corpului omenesc. Aceste două feluri de nuclee, cele semantice şi cele gramaticale, nu se suprapun niciodată în corpusul frazeologic de care dispunem pentru această cercetare.

Vrem să demonstrăm, cu ajutorul unui corpus de frazeme franceze şi spaniole, colectat pe baza dicţionarelor de limbă franceză şi spaniolă[2], cum *opoziţia de seme* care îi aparţine lexicului uzual şi curent (al limbii) este anulată datorită *asocierilor contextuale* pe care le creează *anturajul* frazeologic, care devin generale, prin difuzarea frazeologiei în uzul limbii (Granda 2012: 65: 2.1. c). De asemenea, afirmaţia lui Granda, conform căreia intensificarea ca o strategie comunicativă constituie o trăsătură de bază a frazeologiei, ni se pare foarte interesantă şi corectă.

În limbile franceză şi spaniolă, frazemele construite pe baza nucleului semantic francez *sang* şi spaniol *sangre* pornesc de la sensurile cuvintelor *sang* şi *sangre* create în franceza şi spaniola veche de medicina greco-latină antică, dar şi, mai ales, de medicina scolastică şi populară medievală[3]. Cele trei sensuri principale derivate din latină sunt acelea de 1. lichid organic biologic, 2. filiaţie şi 3. stare şi/sau caracter ale unei persoane. Acestea sunt, de fapt, cele trei sensuri principale asociate câmpurilor semantice onomasiologice create în jurul cuvintelor fr. *sang* s.m./sp. *sangre* s.f. în ambele limbi (franceză şi spaniolă). Benczes (2002) consideră că semantica domeniului frazeologic poate fi abordată din perspectivă cognitivă, iar Pop (2011), din punctul de vedere al psiholingvisticii. Aceste grile de analiză semantică sprijină abordarea domeniului frazeologiei din unghiul psihologiei umane care se exprimă în producerea sensurilor unităţilor frazeologice, atât în ceea ce priveşte scopurile şi motivaţiile, cât şi efectele de sens, dar şi sensurile propriu-zise

[1] Mel’čuk (2012) propune noţiunea de nucleu semantic obligatoriu şi implicit al oricăror unităţi frazeologice, dar prezintă mai ales frazeme al căror nucleu este nominal.

[2] Dicţionarele consultate sunt: DLE/DRAE; OSD 1994; PRe 2012; Pisot, Mahalu, Teodorovici 2002; Pisot, Teodorovici 2005.

[3] „(milieu XIIe) Anc. méd. *Le sang :* l’humeur qui commande les passions, le comportement. *« Toutes les passions ne sont autre chose que les divers degrés de la chaleur et de la froideur du sang »* (La Rochefoucauld)” (sensurile de sub **I.** ‘Lichid organic’, 3., *Le Petit Robert de la langue française 2012*, variantă electronică, s.v. *sang*).

BDD-A30850 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:15 UTC)

ale acestor lexeme extinse. Pe baza celor 3 sensuri importante, moştenite din latină, se dezvoltă, prin urmare, (sub)câmpurile semantice onomasiologice şi frazeologia proxime construite în jurul nucleului semantic fr. *sang*/sp. *sangre*. Conform lui Mellado Blanco (2014), *polisemia* unităţilor frazeologice este un principiu de bază al dinamicii semantice a frazeologiei: după părerea noastră, polisemia poate să explice, astfel, dezvoltările unui câmp onomasiologic frastic datorită vecinătăţilor semantice.

În cele ce urmează, prezentăm o analiză semică contrastivă a structurii semantice corespunzătoare construcţiilor frazeologice spaniole şi franceze cu nucleul semantic sp. *sangre*/fr. *sang*. Constatăm că întâlnim în corpusul nostru o serie de echivalenţe sau de analogii lexicale şi/sau semantice, dar fără posibilitatea ca acestea să fie împrumuturi reciproce, deoarece acest aspect nu este confirmat de dicţionarele limbilor franceză şi spaniolă consultate (vezi şi Lipińska 2011, volum cu studii de frazeologie romanică). Ne vom ocupa mai întâi de *echivalenţe/analogii lexicale şi semantice aproape literale*. Apoi, vom avea în vedere *echivalenţe/analogii semantice, fără echivalenţe/analogii lexicale literale*. În final, vom prezenta câteva concluzii parţiale şi generale. Trebuie să precizăm, în mod preliminar, că baza noastră de frazeme corespunzătoare câmpului lexico-semantic ales pentru limbile supuse analizei nu oferă decât structuri lexico-gramaticale relativ simple, în care nu există decât un singur verb principal regent şi absolut nicio unitate care să conţină mai multe verbe plasate pe poziţie de ierarhizare sau de egalitate, deci regentă, în aceeaşi structură frazeologică. Pisot, Mahalu, Teodorovici (2002: 5–96) şi Pisot, Teodorovici (2005: 5–41) propun o clasificare (mai largă şi) completă a domeniului frazeologiei în ansamblul lui, cu numeroase tipuri şi subtipuri de unităţi lexicale (fixate sau aflate în curs de fixare), precum şi principiile explicative ale acestei clasificări, care privesc identificarea şi delimitarea acestui domeniu. În acelaşi sens, Zuluaga (1975) prezintă aspecte particulare ale clasificării şi delimitării frazeologiei, acelea legate de problema fixării unităţilor frastice. De asemenea, precizăm că expunem numai o parte a unei lucrări mai largi bazate pe corpusul analizat, iar concluziile noastre se referă la întreaga cercetare[4].

2. ECHIVALENŢE/ANALOGII LEXICALE ŞI SEMANTICE APROAPE LITERALE *(TOTALE SAU PARŢIALE)*

2.1. Prima pereche frazeologică franco-spaniolă cu echivalenţe/analogii lexicale

Cele două frazeme pe care le citărm aici, fr. *avoir du sang dans les veines*, care aparţine registrului de limbă curent, şi sp. *tener sangre en las venas*, care este rar şi mai puţin uzitat (şi mai frecvent în spaniola americană) decât antonimul său sp. ***no*** *tener sangre en las venas* (tratat ca locuţiune verbală familiară în

[4] Acest text face parte din contribuţia noastră la tema de plan intitulată „Frazeologie românească şi romanică. Frazeologismele formate pe baza numelor părţilor corpului omenesc” din cadrul Institutului de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” de la Bucureşti (coord. Nicoleta Petuhov).

BDD-A30850 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:15 UTC)

DLE/DRAE, s.v. *sangre*), se înscriu în subcâmpul semantic onomasiologic al arhisememului CURAJ şi propun o antiteză sau o contradicție semantică, prin tautologie ironică: verbul fr. *avoir*/sp. *tener* ‘(a) avea’ este definit prin semul obligatoriu [+a conține]. Semele nucleului semantic frastic al frazemelor citate, fr. *sang*/sp. *sangre*, care sunt *semul obligatoriu* [+componentă a corpului animat al animalelor vertebrate, deci şi a corpului uman] şi *semele facultative* „care circulă: [+în mişcare liniştită continuă echilibrată], [+în interiorul venelor şi arterelor], [+prin tot organismul]”, intră într-o contradicție tautologică (şi ironică) cu semul [+a conține] al nucleului gramatical al frazemului, care este verbul.

Ambele structuri frazeologice sunt construite aproape identic, pe plan morfologic şi actanțial, în cele două limbi, franceza şi spaniola: agentul/actantul uman este subiectul gramatical al întregii structuri frazeologice şi este neselectat în mod obligatoriu de frazem pe planul lexicului, verbul fr. *avoir*/sp. *tener* este pe prima poziție în construcție, conform topicii, nucleul semantic substantival, fr. *sang*/sp. *sangre*, este obiectul direct al verbului şi se află pe locul al doilea în topica fixată a structurii frazeologice, cu singura diferență că substantivul masculin francez *sang* este articulat cu articolul partitiv masculin *du*, în timp ce substantivul feminin spaniol *sangre* este nearticulat, iar pe poziția a treia în topica fixată a unității frazeologice se află circumstanțialul locativ, exprimat prin substantivele feminine la plural fr. *veines*/sp. *venas*, predeterminate de prepoziția cu sens locativ fr. *dans*/sp. *en* şi de articolul hotărât de plural fr. *les*/sp. *las*.

Mai întâlnim şi perechea franco-spaniolă din subcâmpul lexico-semantic corespunzător arhisememului LAŞITATE (subcâmp lexico-semantic vecin/înrudit cu subcâmpul lexico-semantic corespunzător arhisememului FRICĂ/TEAMĂ, acest ultim arhisemem fiind o categorie intermediară între LAŞITATE şi NELINIŞTE, şi vecin/înrudit şi cu subcâmpul lexico-semantic corespunzător arhisememului NELINIŞTE). Perechea franco-spaniolă din subcâmpul lexico-semantic corespunzător arhisememului LAŞITATE conține negarea perechii anterioare şi este alcătuită din frazemele familiare fr. *n’avoir pas de sang dans les veines* şi sp. *no tener sangre en las venas (alguien)*. Observațiile de mai sus sunt valabile şi pentru perechea menționată acum, cu remarca suplimentară că tautologia (cu scopuri ironice) din perechea negată pe plan semantic este întărită şi accentuată, în cazul de față, şi cu ajutorul negației gramaticale. Contradicția semantică este rezolvată pe plan lexical, frazeologic, datorită faptului că alăturarea în frazeme a cuvintelor cu sensuri contradictorii a fost acceptată prin convenție şi prin răspândirea şi consacrarea unității frastice în uzul comunității lingvistice.

Spre deosebire de frazemul francez *avoir du sang dans les veines*, care nu a dezvoltat nicio structură frazeologică cu o semantică similară, frazemul spaniol (american) *tener sangre en las venas* a mai dezvoltat, pe lângă frazemul negat (spaniol familiar) ***no*** *tener sangre en las venas* (a cărui dezvoltare este, de fapt, acest frazem afirmativ în spaniola americană), şi frazemele spaniole americane cu sensuri învecinate, echivalente numai pe plan semantic, nu şi lexical, cu frazemul francez *avoir du sang dans les veines*: *tener/llevar sangre torera en las venas*

BDD-A30850 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:15 UTC)

(alguien) (‘a fi un luptător cineva’, în spaniola americană; v. şi unele site-uri de pe internet; din subcâmpul lexico-semantic corespunzător arhisememului CURAJ) şi (Mexic) *ser de sangre pesada*/(Chile) *ser pesado de sangre (alguien)*/*tener la sangre pesada* (din subcâmpurile lexico-semantice corespunzătoare arhisememelor CURAJ şi EMOŢIE VIOLENTĂ; ‘a fi temperamental cineva’; frazem fig.: ‘a se arunca (cineva) în mod intempestiv în faţa pericolelor şi a eforturilor grele’; v. şi OSD 1994, s.v. *sangre*). Frazemul spaniol *tener/llevar sangre torera en las venas (alguien)* nu conţine neapărat o contradicţie, ci mai degrabă un adjectiv calificativ cu sens metaforic, fem. *torera* „de taur”.

În schimb, în variantele de frazeme spaniole americane, (Mexic) *ser de sangre pesada/*(Chile) *ser pesado de sangre (alguien)/tener la sangre pesada*, adjectivul *pesado, -a* este asociat nucleului semantic frastic substantival *(la) sangre*. Aceste ultime variante frazeologice conţin o contradicţie semantică între, pe de o parte, semele obligatorii [+cantitate mare], [+solid] şi [+inanimat] ale adjectivului *pesado, -a*, cu sensul de bază ‘(despre ceva greu/o greutate) apăsător/apăsătoare’, aplicat unei serii de sensuri proprii şi figurate, şi, pe de altă parte, semele obligatorii ale nucleului semic al substantivului *sangre*: [+lichid organic], [+componentă a corpului animat al animalelor vertebrate, deci şi a corpului uman], [+animat], [+semivâscos], [+masificat], [+roşu], [+cald] („cald”: cu temperatură stabilă constantă vs „rece”: cu temperatură variabilă), [+nenumărabil] (trăsătură semantică şi gramaticală), [+care curge].

Schema actanţială a variantelor frazeologice menţionate diferă. Una dintre variante (*tener la sangre pesada*) are agentul/actantul uman ca subiect nedeterminat şi neselectat (pe plan lexical) al structurii frazeologice şi nucleul semantic frazeologic *sangre* calificat de adjectivul *pesado* (acordat la genul feminin, *pesada*) în funcţia sintactică de obiect direct al verbului sp. *tener*, verbul fiind conjugat la diateza activă. Cealaltă variantă (*ser de sangre pesada*; Mexic), propune calificarea agentului/actantului uman (care este subiectul gramatical al structurii frazeologice) cu ajutorul verbului copulativ *ser* ‘a fi’ şi cu acela al atributului substantival prepoziţional *de sangre*; dar adjectivul sp. *pesado* apare, la rândul său, în două variante frazeologice: în prima, adjectivul este acordat la genul feminin cu nucleul semantic *(la) sangre* (în frazemul *ser de sangre pesada*), iar în cea de a doua variantă frazeologică (*ser pesado de sangre* alguien) adj. *pesado* este acordat la genul masculin cu agentul/actantul uman neidentificat/nedeterminat, *alguien*, care este subiectul nedeterminat al frazemului şi este considerat sub aspectul genului generic, masculinul.

2.2. A doua pereche frazeologică franco-spaniolă cu echivalenţe/analogii lexicale

Perechea franco-spaniolă din subcâmpul lexico-semantic descris de arhisememul CALM, subcâmp lexico-semantic vecin/înrudit cu subcâmpul lexico-semantic descris de arhisememul LAŞITATE, alcătuită din frazemele fr. *avoir du*

BDD-A30850 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:15 UTC)

sang(-)froid[5] şi sp. *tener sangre de horchata/*(Mexic) *tener sangre de atole* ‘a fi (cineva) lucid, limpede, cu sânge-rece’, insistă asupra unei opoziţii lexicale între nucleul semantic frastic fr. *sang*/sp. *sangre* şi verbul fr. *avoir*/sp. *tener* ‘a avea’, realizată prin intermediul calificării contrastive. În cazul frazemului francez, calificarea se face prin adjectivul *froid* ‘rece’, acordat cu substantivul *sang* la genul masculin. În cazul frazemului spaniol, calificarea se face cu ajutorul atributului substantival prepoziţional *de horchata* ‘din lapte de alune/din lapte de orez’ sau, în altă variantă frazeologică, cu ajutorul atributului substantival prepoziţional *de atole* ‘din mămăligă (sud-americană)’. Echivalenţa lexicală a acestei perechi frazeologice franco-spaniole este parţială, deci nu strict literală, dar ea există, datorită asemănărilor structurale. Schema actanţială este aceeaşi în cele două frazeme, şi anume: agentul/actantul uman este subiectul neidentificat (şi neselectat pe plan lexical) al ambelor structuri frazeologice, verbul fr. *avoir*/sp. *tener* se află pe prima poziţie în topica fixată a structurii frazeologice, nucleul semantic frastic substantival fr. *sang*/sp. *sangre* se găseşte pe poziţia a doua în topica fixată a unităţii frazeologice, fiind articulat fie cu articol partitiv, în cazul francezului *sang*, fie nearticulat, în cazul spaniolului *sangre*; pe poziţia a treia în topica fixată a structurii frazeologice se află elementul calificativ. Calificarea este contrastivă în franceză, deoarece semul [+răceală/temperatură scăzută] al adjectivului *froid* ‘rece’ se află în opoziţie cu semul obligatoriu [+cald] al nucleului semantic frazeologic *sang* („cald”: cu temperatură stabilă constantă vs „rece”: cu temperatură variabilă)”. Opoziţia semantică este rezolvată în domeniul lexicului frazeologic prin convenţie şi prin uzul răspândit al frazemului în franceză. De asemenea, calificările spaniole *de horchata* şi *de atole* (care au semul [+lichid]) intră într-o opoziţie tautologică parţială, cu o conotaţie ironică fixată, cu semul obligatoriu [+lichid organic] al substantivului spaniol *sangre* (avem o tautologie parţială, deoarece semul [+lichid] este comun atât substantivului *sangre*, cât şi calificărilor *de horchata* şi *de atole*).

Avem o dezvoltare frazeologică spaniolă echivalentă numai pe plan semantic cu frazemul francez *avoir du sang(-)froid*: sp. *tener poca sangre* (uno) ‘a fi moale (cineva)’. În acest frazem spaniol este rezolvată şi anulată, pe plan lexical, frazeologic, opoziţia dintre, pe de o parte, semul obligatoriu [+cantitate mică] al adjectivului calificativ feminin *poca* ‘puţin, -ă’ şi, pe de altă parte, semele obligatorii [+lichid organic], [+componentă a corpului animat al animalelor vertebrate, deci şi a corpului uman], împreună cu semele facultative [+prin tot organismul], [+presiune în vene şi artere = tensiune arterială], deci [+cantitate mare], ale nucleului semic aparţinând nucleului semantic frazeologic spaniol *sangre*.

Singura pereche frazeologică echivalentă literal (pe plan lexical, formal sau structural) cu frazemul francez *avoir du sang(-)froid* ‘être glacial, indifférent’ este frazemul spaniol: sp. *perder la sangre fría/su [sangre] fría* ‘a-şi pierde controlul’.

[5] Dicţionarul francez *Le Petit Robert de la langue française* (PRe 2012) înregistrează sintagma nominală fr. *sang(-)froid* cu cratimă, considerând-o, prin urmare, substantiv compus. Alte surse omit cratima.

BDD-A30850 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:15 UTC)

Acest frazem este, totuşi, antonimul (semantic al) perechii franceze menţionate, *avoir du sang(-)froid*, dar şi al frazemului-pereche fr. *garder son sang froid/sang-froid*. Limba franceză posedă, de asemenea, antonimul său semantic (echivalent semantic al perechii spaniole *perder la sangre fría/su [sangre] fría*): *perdre son sang(-)froid*.

3. ECHIVALENȚE/ANALOGII SEMANTICE FĂRĂ ECHIVALENȚE/ANALOGII LEXICALE *(= FĂRĂ ECHIVALENȚE/ANALOGII LITERALE)*

Am întâlnit şase mari grupuri de *echivalenţe/analogii semantice neliterale* ale perechilor frazeologice franco-spaniole în câmpul semantic onomasiologic franco-spaniol cu nucleul semantic frazeologic fr. *sang*/sp. *sangre*.

3.1. Din subcâmpul lexico-semantic descris de arhisememul CURAJ, menționăm următoarea *echivalență/analogie semantică*, comună cu **2.1.**, v. *supra*: fr. *avoir du sang dans les veines* şi sp. *tener/llevar sangre torera en las venas (alguien)*, împreună cu sp. (Mexic) *ser de sangre pesada/*(Chile) *ser pesado de sangre (alguien)/tener la sangre pesada*.

Ne referim aici la echivalențele semantice dintre franceză şi spaniolă care sunt reprezentate de dezvoltările lexicale din cele două limbi ale perechii fr. *avoir du sang dans les veines* – sp. *tener sangre en las venas* (v. *supra*, paragrafele 3–6 de sub **2.1.**).

3.2. Tot din subcâmpul lexico-semantic EMOȚIE VIOLENTĂ ŞI PUTERNICĂ, vecin/înrudit cu subcâmpul lexico-semantic descris de arhisememul NELINIŞTE, menționăm echivalența semantică: pe de o parte, fr. *avoir/prendre/piquer un coup de sang*, pe de altă parte, sp. *andar con/tener (la) sangre en el ojo*, sp. *beber la sangre uno a otro* (fig.), sp. *querer uno beber la sangre a otro*. Frazemele fr. *avoir/prendre/piquer un coup de sang*, pe de o parte, şi cele spaniole *andar con/tener (la) sangre en el ojo* şi *(querer) beber la sangre uno a otro*, pe de altă parte, au acelaşi sens, ‘(despre oameni) a fi furios, supărat, mânios (împotriva altei persoane umane), a o duşmăni având dorința de răzbunare’ (sens restrâns câmpului semantic uman, pentru toți agenții/actanții, subiectul şi pacientul, verbului, care este elementul regent al structurii frazeologice, cf. DLE/DRAE, care citează frazemul menționat aici s.v. *sangre* numai cu forma *beber alguien la sangre a otra persona* şi cu sensul ‘a duşmani o persoană pe altă persoană şi a dori să se răzbune împotriva acesteia din urmă’).

În cazul frazemelor spaniole *beber la sangre uno a otro* (fig.) şi *andar con/tener (la) sangre en el ojo* ne întâlnim cu procedeul *sinecdocei*: partea corpului uman care este ‘sângele’ (sp. *la sangre*) reprezintă întregul, care este omul sau persoana umană întreagă. Astfel, acele seme obligatorii ale sp. *sangre* care sunt negate, deci folosite cu perechea lor alternativă negată (notată cu minus –), sunt [+lichid organic], [+componentă a corpului animat al animalelor vertebrate, deci şi a corpului uman], [+semivâscos], [+masificat] şi [+nenumărabil] (două trăsături

BDD-A30850 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:15 UTC)

semantice şi gramaticale), [+roşu]. Aceste seme obligatorii sunt înlocuite de semele următoare: [–lichid organic], deci [+solid organic: persoană], [–componentă a corpului animat al animalelor vertebrate şi a corpului uman], deci [+corp uman întreg], [–semivâscos], deci [+solid], [–masificat] şi [–nenumărabil] (două trăsături semantice şi gramaticale), deci [+numărabil], [–roşu], deci [+orice culoare].

Sensurile asocierilor dintre, pe de o parte, anturajele frazeologice sp. *beber* (în frazemul spaniol *beber la sangre uno a otro*) şi *andar con/tener... en el ojo* (în frazemul *andar con/tener (la) sangre en el ojo*) şi, pe de altă parte, nucleul semantic frazeologic *sangre* sunt bazate pe *metafore*, în timp ce, după cum am menționat deja, nucleului frastic semantic *sangre* i se aplică *sinecdoca*. Un caz particular îl constituie folosirea verbului *querer* ca element introducător fixat al frazemului spaniol *querer uno beber la sangre a otro* (DLE/DRAE online, s.v. *sangre*, la adresa https://dle.rae.es/?id=XCjG7b8). Utilizarea verbului introducător *querer* este un procedeu de întărire lexicală.

3.3. Din subcâmpul lexico-semantic EMOȚIE VIOLENTĂ ŞI PUTERNICĂ, subcâmp vecin/înrudit cu subcâmpul lexico-semantic descris de arhisememul NELINIŞTE, avem şi o altă echivalență semantică: pe de o parte, frazemele fr. *suer sang et eau* şi, pe de altă parte, frazemele sp. *costar(le) sangre, sudor y lágrimas a alguien*, *sudar sangre*, însoțite şi de vecinii lor semantici, sp. (Mexic) *ser de sangre ligera*/(Chile) *ser liviano de sangre*/*tener la sangre ligera*, (Mexic) *ser de sangre pesada*/(Chile) *ser pesado de sangre (alguien)*/*tener la sangre pesada*.

În frazemul francez *suer sang et eau* şi în cele spaniole *sudar sangre* şi *costar(le) sangre, sudor y lágrimas a alguien* sunt alăturate şi puse pe picior de egalitate, prin compararea implicită, deci prin metaforă, noțiunea semantică de ‘sudoare’, exprimată substantival (sp. *el sudor* ‘sudoare’) sau verbal (prin verbe) (fr. *suer*, sp. *sudar* ‘a transpira’) şi noțiunea semantică ‘sânge’, exprimată prin substantivul fr. *sang*/sp. *sangre*. Substantivul *sudoare* prezintă semele [+incolor], [+în exteriorul corpului: la suprafața pielii], [+lichid compus, în principal, din apă cu săruri şi acizi graşi], care intră în contradicție cu semul obligatoriu [+roşu] al substantivului fr. *sang*/sp. *sangre* şi cu semele lui facultative: „care circulă: [+în interiorul venelor şi arterelor], [+prin tot organismul], [+format din plasmă+globule roşii şi albe+plachete în suspensie]”.

Opoziția semantică este rezolvată şi anulată pe planul lexicului frazeologic prin convenție.

4. CONCLUZII

Echivalențele/analogiile lexicale, uneori literale, între cele două limbi, franceza şi spaniola, sunt realizate prin intermediul unor structuri lexicale simple, care corespund unor tipuri gramaticale (şi semantice), comune celor două limbi, dar care uneori sunt specifice şi fiecăreia dintre cele două limbi în parte.

BDD-A30850 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:15 UTC)

Am întâlnit tipurile gramaticale următoare: a) verbul la diateza activă + obiectul direct fr. *sang*/sp. *sangre* +/– o calificare, cu agentul/actantul uman care este subiectul (gramatical) nedeterminat şi neselectat (pe plan lexical) al structurii frazeologice, de ex. fr. *avoir du sang(-)froid*, sp. *tener sangre de horchata/*(Mexic) *tener sangre de atole*; b) verbul la diateza activă + obiectul direct fr. *sang*/sp. *sangre* + agentul/actantul uman care este obiectul indirect al verbului regent al structurii frazeologice, de ex., în franceză, *glacer le sang (à/de quelqu'un)*; c) verbul la diateza activă + subiectul gramatical fr. *sang*/sp. *sangre* + un circumstanțial locativ (+ uneori, agentul/actantul uman este obiectul indirect al verbului structurii frazeologice), de ex., fr. *monter le sang à la tête/au visage*, sp. *subírsele la sangre a la cabeza a uno (/a alguien)*.

Analiza semică bazată pe corpusul franco-spaniol analizat relevă caracterul complicat al combinațiilor de seme din unitățile frastice analizate.

Constatările noastre privesc, mai ales, semantica sensurilor figurate create în frazeme, care sunt îndepărtate de sensurile literale independente ale cuvintelor ce alcătuiesc construcțiile frazeologice.

1) Combinațiile complicate de seme au drept consecință, în multe cazuri, modificarea, prin metaforizare, a mai multor seme facultative colaterale ale nucleului semantic frazeologic fr. *sang*, ca în cazul frazemelor fr. *se ronger les sangs*, sp. *pudrirle/quemarle la sangre a uno* etc. Procesul modificării semelor facultative colaterale are loc însă în mai mult de jumătate dintre cazurile corpusului, în ambele limbi, franceza şi spaniola. Sunt puține cazurile frazeologice franco-spaniole din câmpul lexico-semantic cu nucleul semantic (frazeologic/frastic) fr. *sang*/sp. *sangre* în care nu se modifică decât semele obligatorii ale nucleului semantic fr. *sang*/sp. *sangre*.

2) Verbele regente ale unităților frastice din perechile franco-spaniole care sunt echivalente pe plan semantic sau lexical nu își modifică semele.

3) Am remarcat, şi în acest subcapitol, faptul că frazeologia curentă în limbile la care ne referim (franceza şi spaniola) aparține nivelelor de limbă curent, familiar şi chiar popular şi argotic. Câmpul lexical (şi semantic) al frazeologiei aparține, în general, cu precădere, pe de o parte, nivelelor considerate joase (neformale, neliterare) ale limbilor (deci curent, familiar şi popular), şi, pe de altă parte, mult mai rar, nivelului elevat; acestuia din urmă i se aplică, în unele cazuri, şi frazeologia terminologiilor din diversele domenii de specialitate profesionale.

Cercetările efectuate scot în evidență bogăția dezvoltării câmpului onomasiologic cu nucleul fr. ***sang***/sp. ***sangre***, mai ales pe planul lexical al creării şi multiplicării derivatelor frazeologice după modelul unor construcții deja existente prin procedeul calculului lexical, chiar în cadrul aceleiaşi limbi, pentru ambele limbi, franceza şi spaniola. Totuşi, din punctul de vedere al bogăției inventarului lexical, adică al numărului unităților lexicale existente în limbă, cea care prezintă o dezvoltare mai puternică a frazeologiei în câmpul onomasiologic cu nucleul semantic "sânge" este limba spaniolă, în întregul ansamblu al acestui subcâmp

BDD-A30850 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:15 UTC)

(luând în calcul totalitatea unităților frazeologice cu nucleul semantic “sânge” în spaniolă). Frazeologia spaniolă (şi cea spaniolă americană) cu nucleul “sânge” are, pe lângă numărul important de lexeme frastice, şi sensuri mai puțin abstracte decât frazeologia franceză echivalentă.

De asemenea, conform propunerii lui Granda, care vede intensificarea ca pe o strategie comunicativă care constituie o trăsătură de bază a frazeologiei (vezi *supra*, **1**), constatăm că stările afective sugerate de semantica frazemelor aparțin, în marea lor majoritate, mai degrabă domeniului semantic al *intensificării afectelor*, o parte şi domeniului semantic al *valorilor morale negative* şi al *nuanțelor peiorative*. Este vorba despre afecte cu intensitate crescută şi chiar maximă, afecțiune/dragoste/pasiune, curaj, emoție violentă şi puternică/furie (care conduce spre câmpul lexico-semantic “răutate”), angoasă, frică, teamă, neliniște (câmp lexico-semantic din care reiese noțiunea de laşitate), calm exagerat (câmp lexico-semantic vecin cu câmpul lexico-semantic “laşitate”), sacrificiu de sine/suferință/muncă. Aceste afecte sunt intensificate în corpusul nostru pe plan semantic refențial (vezi *supra*, analiza semică), dar şi la nivel lexical frazeologic, intensificările fiind realizate, în frazeologia din corpusul nostru, cu ajutorul unor mijloace (morfo)lexicale (actanțiale şi de flexiune verbo-nominală, deci morfologice, şi de metaforizare prin utilizarea anumitor lexeme) (vezi *supra*, **2**, **3**) (cf. Lehmann, Martin-Berthet 2000, unde sunt propuse o serie de distincții şi de apropieri între semantică şi morfologie). Este important de subliniat şi faptul că, într-o mare majoritate a cazurilor întâlnite în corpusul excerptat, opoziția de seme se realizează datorită gradării diferite a calităților, a proprietăților şi/sau a afectelor prin folosirea diversificată şi nuanțată a semelor, nu numai/nu neapărat întotdeauna prin alternarea opusului sau a contrarului exact al fiecărui sem, deşi este bine reprezentat şi acest ultim tip.

BIBLIOGRAFIE

Benczes, R., 2002, „The semantics of idioms: a cognitive linguistic approach”, *The Even Yearbook*, 5, p. 17–30.

Granda, Diego León Arboleda, 2012, „La intensificación de las locuciones de la prensa escrita de Medellín: una aproximación pragmática”, *Lingüística y literatura*, Universidad de Antioquia, N.º 62, p. 63–85.

Lehmann, Alise, Françoise Martin-Berthet, 2000, *Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie*, Paris, Éditions Nathan/HER.

Lipińska, Magdalena (ed.), 2011, *L’état des recherches et les tendances du développement de la parémiologie et de la phraséologie romanes*, Łask, Oficyna Wydawnicza Leksem.

Măgureanu, Anca, 1984, *La sémantique lexicale*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti.

Mel’čuk, Igor, 2012, „Phraseology in the language, in the dictionary, and in the computer”, DOI 10.1515/phras-2012-0003, YoP 2012; 3; De Gruyter/Mouton, p. 31–56.

Mellado Blanco, Carmen, 2014, „La polisemia en las unidades fraseológicas: génesis y tipología”, în Durante, Vanda (ed.), *Fraseología y Paremiología: nuevos enfoques y aplicaciones*, Biblioteca Fraseológica y Paremiológica, Madrid, Instituto Cervantes, p. 177–195. https://cvc.cervantes.es/lengua/biblioteca_fraseologica/n5_durante/mellado.htm

BDD-A30850 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:15 UTC)

Picoche, Jacqueline, 1997, *Précis de lexicologie française. L'étude et l'enseignement du vocabulaire*, Nouvelle édition revue et mise à jour, Paris, Nathan.
Pisot, Rafael, Loreta Mahalu, Constantin Teodorovici, 2002, *Dicţionar spaniol-român de expresii şi locuţiuni*, Iaşi, Polirom.
Pisot, Rafael, Constantin Teodorovici, 2005, *Dicţionar român-spaniol de expresii şi locuţiuni*, Iaşi, Polirom.
Pop, Andreea Nora, 2011, „Los modismos desde el estructuralismo hasta la psicolingüística", *Philologica Urcitana. Revista Semestral de Iniciación a la Investigación en Filología*, Departamento de Filología – Universidad de Almería, Vol. 5 (Septiembre), p. 75–88.
Pottier, Bernard, 1967, *Présentation de la linguistique. Fondements d'une théorie*, Paris, Éditions Klincksieck.
Zuluaga, Alberto, 1975, *La fijación fraseológica*, Bogotá, Instituto Caro y Cuervo.

SIGLE

DLE/DRAE: *Diccionario de la lengua española, vigésima primera edición, Real Academia Española 1992*, tomo II – h-z, Madrid, Editorial Espasa Calpe, S. A., 1998; *Diccionario de la lengua española* (DLE) sau *Diccionario de la Real Academia Española* (DRAE), la 23.ª edición (2014) online: http://dle.rae.es/?id=XCjG7b8 .
OSD 1994: *(The) Oxford Spanish Dictionary, Spanish-English, English-Spanish*, Oxford/New York/Madrid, Oxford University Press.
PRe 2012: *Le Petit Robert de la langue française*, variantă electronică pe CD.

DÉVELOPPEMENT DU CHAMP LEXICAL SÉMANTIQUE AYANT LE NOYAU « SANG » (FR. *SANG*/ESP. *SANGRE*) EN FRANÇAIS ET EN ESPAGNOL

Résumé

Conformément aux principes de la sémantique structurale, nous avons étudié un corpus phraséologique. Le champ lexical sémantique dont le noyau (sémantique et lexical) est « sang », exprimé par le substantif commun masculin *sang* en français et par le substantif commun féminin *sangre* en espagnol, se décompose à son tour en plusieurs sous-champs lexicaux sémantiques, dont les archisémèmes correspondent à des états affectifs de l'homme.

Nous avons établi une série d'analogies (ou équivalences) lexicales et/ou sémantiques entre les deux langues, le français et l'espagnol, dont nous avons analysé les constructions et le développement morphosémantiques, afin de découvrir quels sont les procédés tant de l'opposition sémique que de l'intensification et de la gradation lexicales à l'intérieur des phrasèmes.

BDD-A30850 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:15 UTC)